

SOLIDARITEIT
NAVORSINGSINSTITUUT

Verpleegtekorte in Suid-Afrika 2022

Nicolien Welthagen

Maart 2022

18 Oktober 2018

Inhoud

Inleiding	2
1. Verpleging in Suid-Afrika - huidige syfers.....	3
2. Wêreldstandaarde vir verpleegpersoneelgetalle	6
3. Wêreldtekorte aan verpleegpersoneel	7
4. Personeeltoename as gevolg van Covid 19	7
5. Verpleegstersopleiding	8
6. Verouderde werksmag.....	11
7. Bedanking	11
8. Verpleegstertekorte	11
Samevatting.....	13

Lys van figure

Figuur 1. Aantal verpleegsters en vroedvroue vir Suid-Afrika per 1000 mense	3
Figuur 2 Digtheid van verpleegpersoneel per 10 000 bevolking in 2018.	6
Figuur 3 Afname in verpleeg-studentegetalle sedert 2012.....	10

Lys van tabelle

Tabel 1 Aantal verpleegsters wat in die openbare sektor per provinsie praktiseer	4
Tabel 2 SANC Geografiese verspreiding 2020, Verpleegpersoneel teenoor populasie	5
Tabel 3 Verpleegkwalifikasies	9
Tabel 4 Verpleegstudente in opleiding per kwalifikasie vir 2012 tot 2021.....	10

Inleiding

Die Departement van Gesondheid se nuwe 2025 Menslike Hulpbronne vir Gesondheid (HRH)-strategie toon dat Suid-Afrika wesenlike personeeltekorte onder gesondheidswerkers in die gesig staar^{1,2}.

Swak leierskap en bestuur, korrupsie en onvoldoende ondersteuning aan gesondheidswerkers is skerp deur die COVID-19 pandemie uitgelig. Voorafbestaande probleme met voorsieningskettings het na vore gekom en wyer kwessies van tekorte aan toerusting, voorraad en voorsieningskettings is beklemtoon¹.

Suid-Afrika staar vele uitdagings in gesondheidsorgdienslewering in die gesig. Dit behels'n gebrek aan befondsing en onvoldoende begrotings¹⁴, ongelyke verspreiding van hulpbronne soos gesondheidsfasiliteite en gesondheidsorgwerkers, spesifiek in landelike gebiede, vir beide die openbare sektor en die private sektor¹⁵. 'n Ander ernstige uitdaging is die slepende vordering in die herstrukturering van die gesondheidsorgstelsel¹⁶.

Behalwe vir 'n bestuurs- en leierskapskrisis, is die grootste probleem by uitstek egter die gebrek aan implementering en bestuursuitvoering van planne, strategie en riglyne.

Doelwitte. Die doelwitte van die studie is om die verpleegtekorte verslag van 2018 op te dateer om die omvang van verpleegtekorte in die publike sektor in Suid-Afrika in 2022 te bepaal en om 'n beter begrip te kry van die faktore wat 'n rol speel of tot verpleegtekorte bydra.

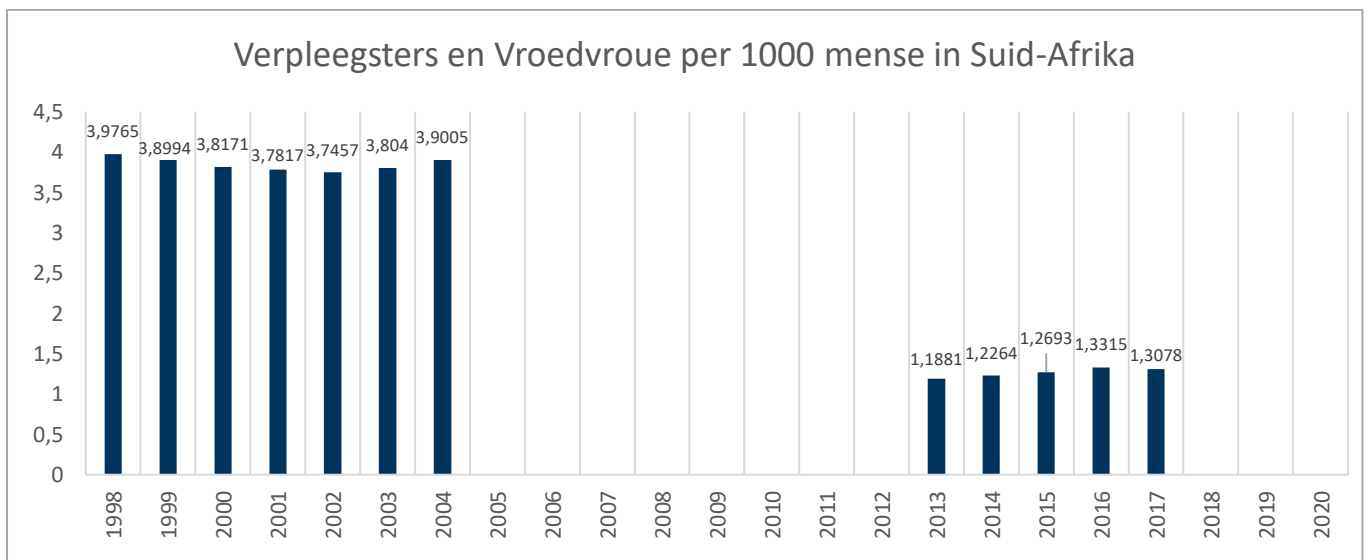
Metode. Data is verkry vanaf die Suid-Afrikaanse Raad op Verpleging (SARV) (Engels: "South African Nursing Council" – SARV), PERSAL, die Departement van Gesondheid, mediaberigte en navorsingstudies in die gebied. Dit kan beskou word as 'n oorsig van syfers en inligting wat in die openbaar bekend is.

1. Verpleging in Suid-Afrika – huidige syfers

Daar bestaan steeds (soos in 2018 met die skryf van die vorige verslag) bepaalde uitdagings om tussen die syfers van die Wêreld Bank, die Verenigde Nasies, die Departement van Gesondheid, die Suid-Afrikaanse Raad op Verpleging (SARV) en Suid-Afrika se PERSAL (Betalings- en personeeladministrasiesetel) vas te stel wat die ware stand van gesondheidsorg menslike hulpbronne in Suid-Afrika is. Syfers verskil van mekaar, word nie oral op dieselfde tyd opgedattee nie en dieselfde kriteria van wat in of uitgesluit word, word nie gebruik nie.

Volgens die Wêreld Bank se “Global Health Workforce Statistics” wat in Februarie 2022 opgedattee is, se statistieke vir Verpleegsters en vroedvroue vir Suid-Afrika word in Figuur 1 uiteen gesit. Ongelukkig is hierdie syfers vir Suid-Afrika, slegs tot en met 2017 bygehou⁴.

Figuur 1. Aantal verpleegsters en vroedvroue vir Suid-Afrika per 1000 mense

Volgens die gegewe syfers, was daar in 2017 slegs 1.4 verpleegsters en vroedvroue vir elke 1000 mense in Suid-Afrika. Die syfers vir gemeenskapswerkers in Suid-Afrika per 1000 mense, is in 2004 vir die laaste keer deur die Wêreld Bank bygehou. Daar is toe aangedui dat daar 0,19 gemeenskapswerkers vir elke 1000 mense in Suid-Afrika werksaam is.

Volgens die “Health Review” van 2020, is daar die volgende aantal verpleegpersoneel wat in die openbare sektor in Suid-Afrika praktiseer of as studente ingeskryf is⁷.

Tabel 1 Aantal verpleegsters wat in die openbare sektor per provinsie praktiseer

Aanstelling	Periode	Suid-Afrika	Oos-Kaap	Vrystaat	Gauteng	KZN	Limpopo	Mpumalanga	Noord-Kaap	Noordwes	Wes-Kaap
Ingeskrewde verpleegsters	Maart 2009	22 882	2 196	434	3 639	9 434	2 757	1 345	197	757	2 141
	Maart 2020	29 638	3 321	1 033	7 188	8 939	3 591	639	238	962	2 727
Verpleegster assistente	Maart 2009	33 653	5 176	2 332	5 364	6 515	4 686	2 199	780	2 661	3 940
	Maart 2020	33 600	5 395	2 023	6 431	5 840	4 623	1 477	822	2 768	4 221
Professionele verpleegsters	Maart 2009	47 152	7 388	1 883	7 448	11 964	6 779	3 474	1 194	2 911	4 111
	Maart 2020	70 437	11 091	2 104	14 001	16 772	9 109	5 799	1 491	4 846	5 224
Studente verpleegsters	Maart 2009	10 641	1 738	4	4 339	2 189	817	513	15	1 026	0
	Maart 2020	2 765	0	0	1 593	458	155	552	0	7	0

*Gemeenskapsgesondheidswerkers se data is nie hierby ingesluit nie.

Volgens die Health Review (wat van PERSAL data vir sy syfers gebruik maak) was daar in Maart 2020, 70 437 verpleegsters werksaam in Suid-Afrika. Met 'n populasiesyfer van 59 308 690 vir 2020, dui dit 0.8 verpleegsters vir elke 1000 mense in Suid-Afrika. Hierdie syfers lyk op die oogaf nie korrek nie.

Volgens die SARV was daar in Desember 2021 een verpleegster (alle kategorieë) vir elke 218 persone in Suid-Afrika. Die druk is veral hoog in die Noord-Kaap, met een verpleegster vir elke 360 mense, en in Mpumalanga, met een verpleegster vir elke 318 mense⁹.

Die SARV syfers dui dus op 45.8 verpleegsters (alle kategorieë: geregistreer, ingeskryf of hulp) per 10 000 van die populasie. Die Verenigde Nasies se strategie vir volhoubare ontwikkelingsdoelwitte bepaal dat daar ten minste 5.1 verpleegsters vir elke 1000 mense van die bevolking moet wees, maar beveel aan dat daar 8.6 vir elke 1000 moet wees om kwaliteit mediese sorg te verseker²². Volgens die SARV getalle het Suid-Afrika in Maart 2020 dus 4.6 verpleegsters vir elke 1000 mense in Suid-Afrika gehad, wat heelwat minder as die VN se aanbeveling is. As daar na PERSAL syfers gekyk word, is dit nog minder.

Daar moet verder in ag geneem word dat ingeskrewe of hulp verpleegsters slegs basiese prosedures kan verrig en steeds deur 'n geregistreerde verpleegster ondersteun en bestuur moet word²². Die bekommernis bestaan steeds, soos ook die geval was met die 2018 verpleegtekorte verslag, dat die SARV die getalle aantoon van alle personeel wat by hulle geregistreer is, ongeag of hulle praktiseer of nie.

Die SARV se syfers tot en met Desember 2021, word in die volgende tabel uiteengesit:

Tabel 2 SANC Geografiese verspreiding 2020, Verpleegpersoneel teenoor populasie

PROVINCE	POPULATION (ESTIMATE) 2021	NURSING MANPOWER AS AT 2021/12/31				STUDENTS IN TRAINING 2021/12/31		
		REGISTERED CATEGORIES	ENROLLED NURSES	NURSING AUXILIARIES	TOTAL ON REGISTER	NURSING / MIDWIFERY	ENROLLED NURSING	NURSING AUXILIARY
PERSONS *****								
Eastern Cape								
- FEMALES	3 524 777	14372	4071	5457	23900	2387	64	156
- MALES	3 151 813	2289	851	1062	4202	937	30	48
- TOTAL	6 676 590	16661	4922	6519	28102	3324	94	204
Free State								
- FEMALES	1 515 411	7148	1559	2420	11127	843	47	56
- MALES	1 417 030	1250	363	300	1913	225	12	15
- TOTAL	2 932 441	8398	1922	2720	13040	1068	59	71
Gauteng								
- FEMALES	7 897 614	37689	12917	15393	65999	2999	642	399
- MALES	7 912 773	3494	1207	1016	5717	696	77	44
- TOTAL	15 810 387	41183	14124	16409	71716	3695	719	443
KwaZulu/Natal								
- FEMALES	6 003 140	31699	17778	11168	60645	1366	349	139
- MALES	5 510 435	4108	2053	1131	7292	576	71	27
- TOTAL	11 513 575	35807	19831	12299	67937	1942	420	166
Limpopo								
- FEMALES	3 115 073	11803	4241	8945	24989	825	40	7
- MALES	2 811 651	1856	488	773	3117	322	12	4
- TOTAL	5 926 724	13659	4729	9718	28106	1147	52	11
Mpumalanga								
- FEMALES	2 410 691	7660	2073	3509	13242	308	28	14
- MALES	2 332 894	1229	233	210	1672	91	7	7
- TOTAL	4 743 585	8889	2306	3719	14914	399	35	21
POPULATION PER QUALIFIED NURSE (IN THE SAME PROVINCE) *****								
Eastern Cape		401:1	1356:1	1024:1	238:1			
Free State		349:1	1526:1	1078:1	225:1			
Gauteng		384:1	1119:1	964:1	220:1			
KwaZulu/Natal		322:1	581:1	936:1	169:1			
Limpopo		434:1	1253:1	610:1	211:1			
Mpumalanga		534:1	2057:1	1276:1	318:1			

PROVINCE	POPULATION (ESTIMATE) 2021	NURSING MANPOWER AS AT 2021/12/31				STUDENTS IN TRAINING 2021/12/31		
		REGISTERED CATEGORIES	ENROLLED NURSES	NURSING AUXILIARIES	TOTAL ON REGISTER	NURSING / MIDWIFERY	ENROLLED NURSING	NURSING AUXILIARY
PERSONS *****								
North West								
- FEMALES	2 027 178	9360	2430	3714	15504	1298	5	38
- MALES	2 095 676	1587	294	466	2347	326	1	10
- TOTAL	4 122 854	10947	2724	4180	17851	1624	6	48
Northern Cape								
- FEMALES	658 582	2127	314	805	3246	139	-	69
- MALES	644 464	256	36	80	372	44	-	43
- TOTAL	1 303 046	2383	350	885	3618	183	-	112
Western Cape								
- FEMALES	3 602 465	16823	5173	6586	28582	1696	108	67
- MALES	3 511 311	1642	403	504	2549	391	20	13
- TOTAL	7 113 776	18465	5576	7090	31131	2087	128	80
T O T A L S (R.S.A.)								
- FEMALES	30 754 931	138681	50556	57997	247234	11861	1283	945
- MALES	29 388 047	17711	5928	5542	29181	3608	230	211
- TOTAL	60 142 978	156392	56484	63539	276415	15469	1513	1156
POPULATION PER QUALIFIED NURSE (IN THE SAME PROVINCE) *****								
North West		377:1	1514:1	986:1	231:1			
Northern Cape		547:1	3723:1	1472:1	360:1			
Western Cape		385:1	1276:1	1003:1	229:1			
T O T A L S (R.S.A.)								
		385:1	1065:1	947:1	218:1			

SANC Geografiese verspreiding 2020, Verpleegpersoneel teenoor Suid-Afrika se populasie. Bl.29.

Die Departement van Gesondheid se nuwe strategiese plan vir menslike hulpbronne² dui aan dat daar teen 2025 'n bykomende 97 000 gesondheidswerkers in Suid-Afrika in diens moet wees om aan die gesondheidsbehoefte van die land te voorsien. Hiervan moet ten minste 'n derde (29 100) gemeenskapsgesondheidswerkers wees. Verdere projeksies bepaal dat die openbare primêre

gesondheidsorgstelsel (veral wanneer die NGV in werking tree) alleen byna 88 000 bykomende gesondheidswerkers sal benodig².

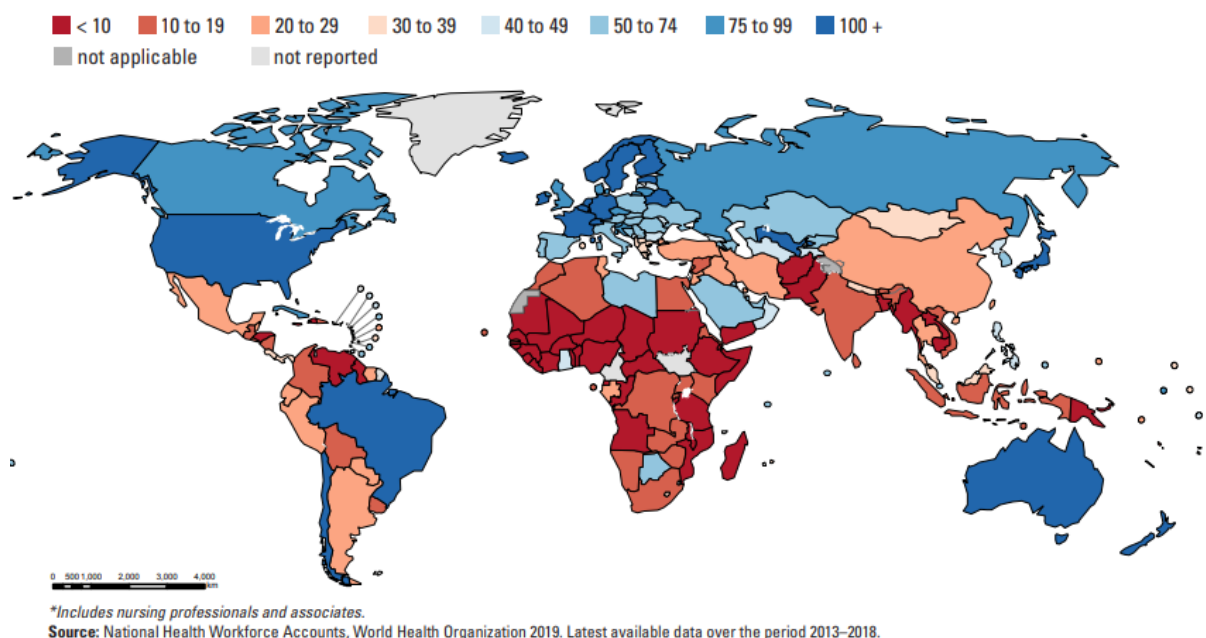
Meer as die helfte van die land se gesondheidsorgwerkers is verpleegkundiges. Die 2025 strategiese plan dui aan dat meer as 16 000 bykomende professionele verpleegkundiges teen 2025 in Suid-Afrika nodig sal wees.

2. Wêreldstandaarde vir verpleegpersoneelgetalle

Volgens die Wêreld Gesondheidsorganisasie se “State of the World’s Nursing, 2020” verslag, was daar wêreldwyd in 2018 ongeveer 27.9 miljoen verpleegpersoneel, waarvan 19.3 miljoen professionele verpleegsters was. Daar was ‘n toename van 4,7 miljoen verpleegpersoneel oor die tydperk 2013-2018. Verpleging is die grootste beroepsgroep in die gesondheidssektor en behels sowat 59% van die gesondheidsberoep¹⁰.

Figuur 2 hieronder illustreer die wye variasie in digtheid van verpleegkundige personeel tot bevolking, met die grootste gapings in lande soos Afrika-, Suidoos-Asië, Oos-Mediterrane streke en sommige lande in Latyns-Amerika¹⁰.

Figuur 2 Digtheid van verpleegpersoneel per 10 000 bevolking in 2018.

Direk geneem uit: STATE OF THE WORLD’S NURSING 2020:3

Volgens hierdie uiteensetting was daar in 2020 in Suid-Afrika sowat 10 – 19 verpleegsters per 10 000 in die bevolking. Om dit te vergelyk met ander beskrywings waar verpleegsters per 1 000 van die bevolking aangedui word, toon die syfers dat daar dus 1 – 1.9 verpleegsters vir elke 1000 mense van die bevolking is. Hierdie is ‘n swakker beraming as die SARV se aanduidings van 4.6 verpleegsters per 1000 mense.

3. Wêreldtekorte aan verpleegpersoneel

Die wêreldwye kwessie van verpleegtekorte was reeds voor die pandemie 'n bekommernis. In 2020 het die Wêreldgesondheidsorganisasie (WGO) die eerste State of the World's Nursing (SOWN) verslag gepubliseer (Hier beskikbaar: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331673/9789240003293-eng.pdf>). Die verslag het aan die lig gebring dat daar regoor die wêreld 'n tekort van 5.9 miljoen verpleegsters is. Die meeste (89% – 5,3 miljoen verpleegsters) van hierdie tekorte is in lae- en laer middelinkomste lande gekonsentreer, waar die groei in die aantal verpleegsters nie tred kon hou met die bevolkingsgroei nie^{10,13}.

Met die veroudering van die verpleegpersoneel sal 17% van verpleegkundiges wêreldwyd na verwagting binne die volgende tien jaar aftree. Daar sal 4,7 miljoen bykomende verpleegkundiges opgelei en in diens geneem moet word net om huidige arbeidsmaggetalle te handhaaf, wat dan nog nie eers tekorte aanspreek nie. In totaal sal 10.6 miljoen bykomende verpleegkundiges teen 2030 benodig word¹³.

Die COVID-19 pandemie het die wêreldwye verpleegtekortkwessies vergroot en vererger en risiko's vir die gesondheidswerksmag verhoog, insluitend stres en uitbranding van maande se versorging van COVID-19-pasiënte. Alle aanduidings bestaan dat talle verpleegsters reeds bedank het of as gevolg hiervan nog sal bedank¹³.

4. Personeeltoename as gevolg van Covid 19

Volgens die toe Minister van Gesondheid, Dr Zweli Mkhize is daar sedert die begin van die Covid-19 pandemie 13 135 nuwe verpleegkundiges regoor SA se nege provinsies aangestel (Syfers soos op September 2020 bekend gemaak)¹⁷. Daar is verder op 13 Januarie 2021 in 'n iol-artikel¹⁹ berig dat die Departement van Gesondheid meer as 60 000 gesondheidsorgwerkers aangestel het. Dit sluit onder meer 1 863 mediese beamptes, 233 gemeenskapsdiensdokters, 276 interns, 352 mediese spesialiste en 185 registrateurs in. Mkhize het aangedui dat daar tot en met 2021, 14 232 nuwe verpleegpersoneel aangestel is. Dit het 5 901 professionele verpleegkundiges, 4 284 personeelverpleegkundiges, 3 574 verpleegassistente en ander kategorieë verpleegkundiges ingesluit. Die minister het gesê dat 31 302 Suid-Afrikaanse gemeenskapsgesondheidswerkers en 16 995 gesondheidswerkers ook aangestel is. Hy het verder genoem dat 797 buitelandse gesondheidsorg en verwante professionele persone van Maart tot Oktober 2021 in diens geneem is¹⁹. Daar word nie gespesifiseer van watter nasionaliteit hierdie mense was nie en ook nie of dit deel uitmaak van die Kubaanse groep wat aangestel is nie).

'n Totaal van 88 954 aanstellings in beide gesondheidsverwante professionele persone en ondersteuningspersoneel is aangestel om dienste in die openbare Gesondheidssektor van Maart 2020 tot April 2021 te versterk. Van die 88 954 aanstellings is 50 614 in nuutgeskepte poste aangestel. Daar is 34 338 gemeenskapsgesondheidswerkers aangestel, wat ook deel van hierdie groep uitgemaak het⁸.

Nomagugu Simelane-Zulu, LUR vir gesondheid in KwaZulu-Natal, het in Junie 2020 gesê die provinsie se stryd teen Covid-19 het 'n broodnodige hupstoot gekry met die indiensneming van byna 5 000 gesondheidswerkers wat verpleegsters en algemene hospitaalpersoneel ingesluit het. In een van die grootste en belangrikste personeel werwingsveldtogte ooit in KN, is daar 4 773 poste in die

kategorieë vir professionele verpleegsters (2 408), ingeskrewe verpleegsters (1 968), algemene hospitaalwerkers en portiere (230), saalklerke (70) en intensiewe sorg-verpleegsters (97) geadverteer. Dit is nie seker of die bogenoemde syfers deel uitmaak van Mkize se uiteensetting van nuwe personeel wat aangestel is nie.

Dit is moeilik om te bepaal hoeveel van hierdie syfers en aanstellings in die statistieke van die SARV opgeneem is, en dit is onseker hoeveel van hierdie aanstellings permanent van aard sal wees. Daar is reeds aanduidings van stakings as gevolg daarvan dat mediese personeel se kontrakte nie hernu is nie. Uit Gqeberha in die Oos-Kaap, is daar in Januarie 2022 berig dat die kontrakte van 2 749 werkers, insluitend dokters, verpleegsters en ambulanspersoneel, in Maart 2022 beëindig sal word. Die rede wat daarvoor gegee is, is dat daar blykbaar nie fondse beskikbaar is vir die volgende twee jaar nie¹⁸.

Mkize, het in 2021 te kenne gegee dat hy nie kan aandui hoeveel van die nuwe aanstellings hul poste in die toekoms in die publieke gesondheidsorgsektor sal kan behou nie¹⁹.

Die “Nursing Now” veldtog (<https://www.youtube.com/watch?v=0jIKgS6DbgU>) is in Desember 2020 van stapel gestuur. Dit behels ‘n driejaarveldtog wat deur die wêreldwye verpleeggemeenskap geïnisieer is met die uitsluitlike doel om gesondheidsorglewering te verbeter. Die vyf sleutel-fokusareas vir die veldtog is: om te verseker dat verpleegkundiges en vroedvroue ‘n meer prominente stem in gesondheidsbeleidmaking het, groter belegging in die verpleegpersoneel aanmoedig en meer verpleegsters in leierskapsposisies werf. Dit behels ook om meer navorsing te doen om te help bepaal waar verpleegkundiges die grootste impak op die gemeenskap kan hê deur hul beste verpleegpraktyke te deel⁵.

5. Verpleegstersopleiding

Die kern van die probleme betreffende opleiding van verpleegsters, is dat daar by die SARV ‘n vertraging met die goedkeuring van private verpleegonderwysinstellings is. Die SARV ervaar kritieke probleme rondom die transformasie van verpleging in Suid-Afrika. Die oorgangsproses van die ou na die nuwe en die implementering van nuwe opleiding en akkreditering van instellings is traag en gebeur nie vinnig genoeg nie²¹.

Die president van DENOSA (Democratic Nursing Organisation of South Africa), Simon Hlungwani sê dat daar baie onsekerheid binne die verpleegberoep en veral rondom opleiding bestaan. Geakkrediteerde privaat-verpleegopleidingsinstellings in Suid-Afrika is veral in die moeilikheid nadat die SARV baie van die kursusse wat daar aangebied word, reeds in 2015 opgeskort het. Daar was ‘n poging om weg te beweeg van sub-professionele kategorieë binne verpleging, met die doel om die beroep op ‘n hoër professionele standaard te kry. Die verandering in verpleegkategorieë en die inhoud van opleiding, onder andere, het tot eindelose vertraging aanleiding gegee⁶.

Die SARV het in 2012 al begin met die ontwikkeling en akkreditasie van ‘n nuwe kurrikulum en nuwe kwalifikasies, maar jare later is slegs ‘n handjievol opleidingsinstellings geakkrediteer²¹. Hoewel Suid-Afrika ‘n dringende tekort aan verpleegpersoneel het, en daar jaarliks minder en minder studente opgelei word, bly sekere verpleegkolleges gesluit en is daar steeds geen poging om hierdie fasiliteite op te knap of te heropen nie⁶.

Volgens die Departement van Gesondheid se Strategiese beplanningsdokument vir Verpleegopleiding en -praktyk wat poog om die pad vorentoe vir die versterking van verpleegkunde

en verloskunde vir die volgende vyf jaar in Suid-Afrika aan te dui, lyk die nuwe NQF-belynde verpleegkwalifikasies soos volg⁶:

Tabel 3 Verpleegkwalifikasies

Verpleegkategorieë	Kwalifikasie	Tipe NQF Vlak	Duur
Geregistreerde Hulpverpleegkundige	Hoër sertifikaat	5	1 jaar
Geregistreerde Algemene Verpleegkundige	Diploma in Verpleegkunde	6	3 jaar
Geregistreerde Vroedvrou	Gevorderde diploma	7	1 jaar
Geregistreerde Professionele Verpleegkundige en Vroedvrou	Baccalaureusgraad	8	4 jaar
Verpleegkundige Spesialis/ Vroedvrou Spesialis	Nagraadse Diploma	8	1 jaar
Gevorderde Spesialis Verpleegster	Meestersgraad	9	1 jaar
Doktorsgraad in Verpleegkunde	PhD	10	3 jaar

Wetgewing het in 2020 verander om te vereis dat alle verpleegonderwysinstellings in die toekoms as hoëronderwysinstellings moet registreer. Die uitvoerende hoof van die Verpleegonderwysvereniging, dr Nelouise Geyer, verduidelik dat die oorgang 'n beduidende gaping in die aantal gegraduateerdes geskep het. Sy noem dat talle kleiner private opleidingsinstellings moes sluit omdat hulle nie kon bekostig om as 'n hoëronderwysinstelling te registreer nie. Hoewel die Minister van Hoër Onderwys 'n oorgangsreëling geskep het om instellings tydelik te laat kwalifiseer, kon vele openbare verpleegkolleges steeds nie aan die vereistes voldoen nie¹¹.

Die mees uitdagende verandering is dat slegs universiteite geakkrediteer is om die professionele verpleegprogram aan te bied – wat tot 'n byna 80% daling in die uitset van professionele verpleegkundiges kan lei. Daar is veral kommer oor die tekort aan spesialisverpleegkundiges, waarvan nie een gedurende 2020 of 2021 opgelei is nie omdat nie een van die nuwe spesialisprogramme nog geakkrediteer is nie. Daar is ook geen hoop dat hierdie opleiding in 2022 hervat sal word nie¹¹.

Die Departement van Gesondheid bevestig dat daar tans 17 universiteite geakkrediteer is, asook 10 openbare en 10 private verpleegkolleges. Die totale aantal studente wat per jaar per program vir opleiding toegelaat kan word, is ongeveer 5 900. Daar is egter aanduidings dat diegene wat die nuwe geakkrediteerde kursusse volg, baie probleme daarmee ervaar. Die dosente voel dat hulle geen ondersteuning van die Departement van Gesondheid ontvang nie en is gefrustreerd omdat hulleself nie die regte kwalifikasies of kennis van die nuwe curriculum het nie¹¹.

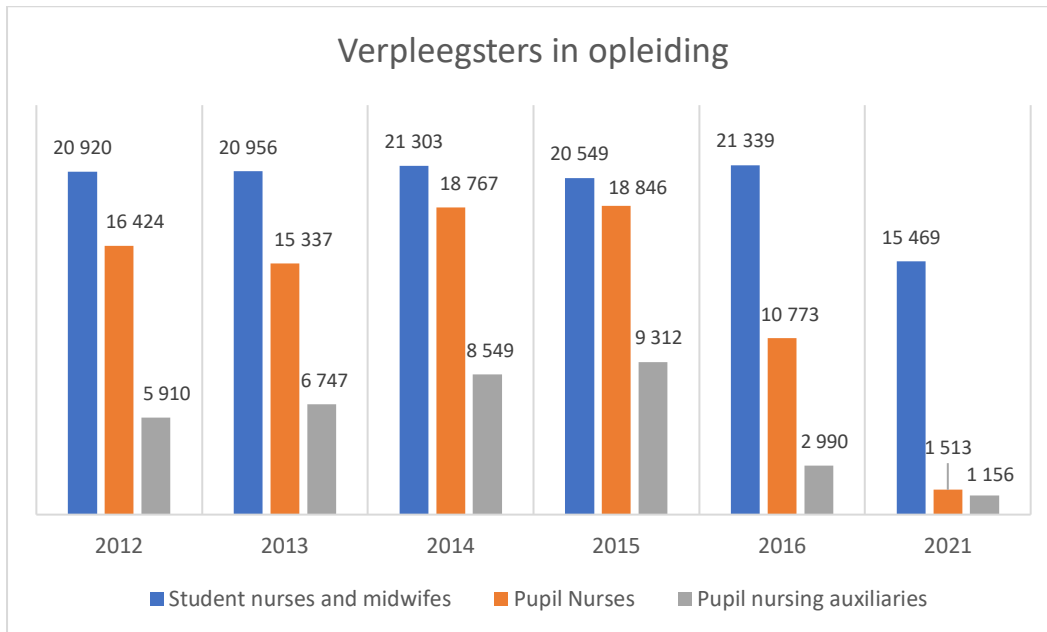
Byna 60% van verpleegopleiding vind binne private opleidingsinstellings plaas. As die akkreditasie van hierdie instellings nie plaasvind nie, sal dit aanleiding gee tot verdere ernstige tekorte aan verpleegpersoneel in die toekoms. Dit sal veral ook die uitset van spesialis-verpleegkundiges beïnvloed⁸. Private hospitale, insluitend Mediclinic, Netcare en Life Healthcare, het onderneem om 50 000 nuwe verpleegkundiges deur die Hospitaalvereniging van SA op te lei, maar as private hospitale en instellings eers in 2022 opleiding vir verpleegkundiges kan begin aanbied, sal Suid-Afrika eers in 2059 kan begin om verpleegtekorte te werk²³.

Die opleiding van ingeskrewe verpleegkundiges en verpleegassistente is ook gestaak sonder om voorsiening te maak vir die opleiding van verpleegkundiges in die nuwe kwalifikasies, wat tot die afname in die algehele getalle van verpleegkundiges gelei het. Die Minister van Gesondheid, dr.

Aaron Motsoaledi, het in 2018 gesê dat die verandering in die verpleegkurrikulum negatiewe gevolge vir die verpleegprofessie ingehou het²³.

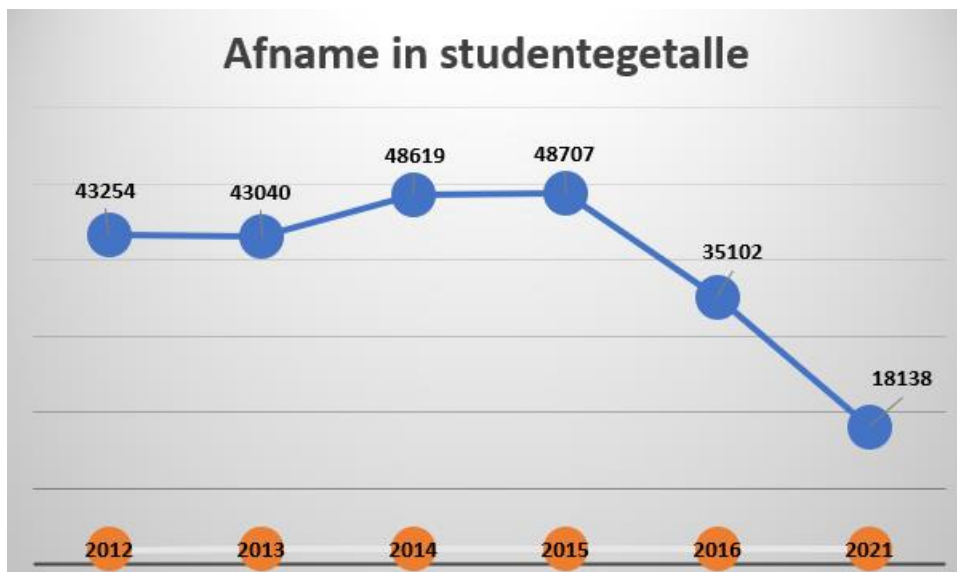
Die volgende grafieke bied 'n uiteensetting van die aantal studente wat vanaf 2012 tot 2021 in Suid-Afrika opgelei is.

Tabel 4 Verpleegstudente in opleiding per kwalifikasie vir 2012 tot 2021

Syfers vir 2012 – 2016 uit (Mahlathi & Dlamini, 2017)²⁰. Syfers vir 2021 is uit SARV (SANC Geografiese verspreiding 2020, Verpleegpersoneel teenoor Suid-Afrika se populasie. Bl.29)⁹.

Figuur 3 Afname in verpleeg-studentegetalle sedert 2012

Daar is 25 116 minder verpleegstudente in 2021 as in 2012. Dit is 'n afname van 58% sedert 2012.

6. Verouderde werksmag

Daar word beraam dat byna die helfte van die verpleegpersoneel in SA oor die volgende 15 jaar sal aftree. Tensy konkrete stappe geneem word om opleiding en behoud te verhoog, sal hierdie verskynsel die huidige tekorte verskerp en waarskynlik tot 'n groeiende probleem aanleiding gee^{11,12}.

Volgens die Suid-Afrikaanse Raad op Verpleging (SARV) se 2020 statistieke is die ouderdomsdemografie van geregistreerde verpleegkundiges en vroedvroue swaar skeef na ouer praktisyns, met minder as 'n derde onder die ouderdom van 40 jaar. Die statistieke toon 27% van geregistreerde verpleegkundiges is in hul 50's, 26% in hul 40's, en slegs 21% is in hul 30's. Daar is slegs 6% van geregistreerde verpleegkundiges in hul 20's.

Die vasgestelde aftreeouderdom vir verpleegkundiges in die openbare sektor is 65 jaar, hoewel sommige variasie toegelaat word. Dit beteken dat 47% van geregistreerde verpleegkundiges oor 15 jaar sal aftree. Dieselfde geld vir ongeveer 26% tot 30% van die ingeskrewe verpleegkundiges en verpleegassistente^{11,12}.

7. Bedanking

Die Internasionale Raad vir Verpleging het aangedui dat 'n gemiddeld van 20% van lande wat aan 'n opname deelgeneem het, se Verpleegverenigings, aangedui het dat daar 'n toename in die aantal verpleegkundiges is wat die beroep as gevolg van die COVID-19-pandemie verlaat het. In Januarie 2020, het die Internasionale Raad vir Verpleging verder hul kommer uitgespreek oor die groot aantal verpleegsters wat trauma tydens die COVID-19-pandemie ervaar het. Hulle is veral bekommerd oor die medium- tot langtermyn-effekte wat trauma op die verpleegkunde werksmag sal hê. Daar word verwag dat die gevolge soos uitbranding reeds in die tweede helfte van 2021 sigbaar sou begin word¹³.

8. Verpleegstertekorte

Volgens Suid-Afrika se 2030 Menslike Hulpbronne vir Gesondheidsstrategie², word voorspel dat daar teen 2025, slegs vier jaar weg, waarskynlik 'n tekort aan ongeveer 34 000 geregistreerde verpleegkundiges in primêre gesondheidsorg sal wees, indien niks weselik gedoen word nie. Swak personeelbeplanning en deurlopende vermindering van begrotings vir die befondsing van verpleegopleiding deur die regering, vorm die kern van die probleem. Volgens die president van die Young Nurses Indaba, Lerato Mthunzi, word die probleem deur swak werksomstandighede vergroot deurdat dit die verpleegberoep minder aantreklik maak. Sy sê weens uitbranding en die "breindrein" het baie die beroep of die land verlaat vir beter werksomstandighede in die buiteland. Dit verhoog druk op diegene wat oorbly. Algemene sale het nou ratios van ongeveer 20 tot 30 pasiënte tot een verpleegster en assistent, in teenstelling met die internasionale norm van ongeveer vyf tot een. Hierdie krisis sal 'n negatiewe uitwerking op die verskaffing van primêre gesondheidsorg hê. Belangrike gesondheidsaanwysers, veral van kinders en in siektetoestande soos TB en HIV, en die algemene vermoë om die gesondheidsverwante volhoubare ontwikkelingsdoelwitte te bereik, sal in gedrang wees^{11,12}.

Volgens syfers wat op die SANC-webwerf gepubliseer is, het die totale aantal verpleegkundiges op hul register toegeneem van ongeveer 238 000 in 2011 tot ongeveer 280 000 in 2020. Dit kom neer op 'n toename van 18%, rofweg in verhouding met bevolkingsgroei oor dieselfde tydperk. Daar moet egter in gedagte gehou word dat die aantal geregistreerde verpleegkundiges nie noodwendig praktiseer nie. Verder kan onlangse terugslae in verpleegopleiding beteken dat tekorte erger is as wat dit op die oogaf blyk te wees¹¹.

Die potensiaal is groot om hoogs geskoolde personeel na ander lande te verloor. Baie verpleegsters is gedemoraliseer en die regering kan nie met 'n wesenlike plan vorendag kom om broodnodige personeel te behou nie. Die tekort aan personeel sal vererger as niks in plek gestel word nie¹¹.

Samevatting

Daar is geen twyfel daaraan dat Suid-Afrika ernstige verpleegpersoneeltekorte in die gesig staar nie. Volgens die SARV se syfers is daar tans slegs 4.6 verpleegpersoneel per 1000 mense van die bevolking. Die ratio is ver onder die Verenigde Nasies se aanbeveling van ten minste 5.1 verpleegsters per 1000 van die bevolking.

Buiten swak leierskap en bestuur, korrupsie en die onvermoë om strategieë en planne oor tyd uit te voer en te implementeer, is die hooforsaak van hierdie probleem onder andere die enorme krisis met opleiding van nuwe verpleegpersoneel, die verouderde werksmag. Daar is verder ook begrotingstekorte wat nuwe poste en aanstellings bemoeilik.

As gevolg van SARV se herstrukturering van opleiding en akkreditasie wat na jare steeds sloer, was daar in 2021, 58% minder verpleegstudente as in 2012. Dit voorspel ernstige tekorte van toekomstige verpleegpersoneel. Daar word verder verwag dat daar binne die volgende 15 jaar, 47% van verpleegpersoneel sal aftree. Slegs 21% van die huidige verpleegstergroep is in hul 30's en daar is slegs 6% wat in hul 20's is.

Projeksies dui daarop dat daar binne so gou as vier jaar, tekorte van 34 000 verpleegkundiges en gesondheidsorgwerkers kan wees. Daar is wel tydens die COVID-19 pandemie duisende nuwe gesondheidsorgwerkers aangestel, maar dit is onseker of die regering die fondse het om hulle permanent in diens te hou.

Konkrete en effektiewe uitvoering van planne en strategie is nodig om die menslike hulpbronplanne van die Gesondheidsstrategie te verwezenlik. Die planne op papier lyk bemoedigend en sluit 'n fokus op digitale gesondheidstechnologie, die akkreditasie van verpleegopleidingsinstellings, en die bemagtiging van funksionele bestuurstrukture met bekwame, verantwoordbare en gekwalifiseerde verpleegkundige en bestuurders op nasionale, provinsiale en distriksvlakke in, maar of dit tot implementering op grondvlak gaan lei, sal nog bepaal moet word.

Dit is verder dringend nodig om die SARV asook die Departement van Gesondheid, meer aanspreeklik en verantwoordbaar vir die uitvoering van die planne en strategie te hou. Die krisis en probleme is al vir etlike jare bekend en daar word selde by enige beloftes gehou. Dit is byna te laat vir omkeerplanne en produktiewe oplossings binne die openbare gesondheidsorgbedryf. Mense se lewens is letterlik in gevaar.

.....

Bronnelys

1. Cleary, K. 24 September 2020. South Africa is facing a healthcare worker crisis – thousands more nurses will be needed. Daily Maverick. Spotlight. Beskikbaar by: <https://www.dailymaverick.co.za/article/2020-09-24-south-africa-is-facing-a-healthcare-worker-crisis-thousands-more-nurses-will-be-needed/>.
2. National Department of Health. STRATEGIC PLAN 2020/21-2024/25 RP: 108/2020 ISBN: 978-0-621-48280-5. Beskikbaar by: <https://health.gov.za/wp-content/uploads/2020/11/depthealthstrategicplanfinal2020-21to2024-25.pdf>
3. Singh, O. 2 Junie 2020. KZN to employ almost 5,000 nurses and general hospital staff in June. Times Live. Beskikbaar by: <https://www.timeslive.co.za/news/south-africa/2020-06-02-kzn-to-employ-almost-5000-nurses-and-general-hospital-staff-in-june/> .
4. The World Bank. 15 Februarie 2022. World Health Organization's Global Health Workforce Statistics, OECD, supplemented by country data. Beskikbaar by: <https://data.worldbank.org/indicator/SH.MED.CMHW.P3?end=2019&locations=ZA&start=1965&view=chart> .
5. Beneke, S. 14 September 2020. Increase in nurses employed during Covid-19. Skills Portal. Beskikbaar by: <https://www.skillsportal.co.za/content/increase-nurses-employed-during-covid-19> .
6. National Department of Health. Maart 2022. National strategic direction for nursing and midwifery education and practice. A road map for strengthening nursing and midwifery in south africa (2020/21-2025/26). Beskikbaar by: <https://health.gov.za/wp-content/uploads/2022/02/Nursing-Midwife-National-Strategic-Direction-2020-2021-to-2025-2026-Com.pdf>
7. Health Systems Trust. South African Health Review. December 2020. Durban South Africa ISSN 1025-1715 ISBN 978-1-928479-06-2
https://www.hst.org.za/publications/South%20African%20Health%20Reviews/SAHR_NO_BIankPages_3_8_Artifacts_07052021.pdf
8. National Department of Health. April 2020. Annual Report 2020 / 2021 RP264/2021 ISBN: 978-0-621-49712-0. Beskikbaar by: <file:///C:/Users/nicolienwelthagen/Downloads/Annual-Report-2020-2021.pdf>.
9. South African Nursing Council (SANC). Desember 2021. Provincial distribution of nursing manpower versus the population of the Republic of South Africa as at 31 December 2021. Beskikbaar by: <https://www.sanc.co.za/wp-content/uploads/2022/01/Stats-2021-1-Provincial-Distribution.pdf>.
10. World Health Organisation. 2020. State of the world's nursing 2020. ISBN 978-92-4-000329-3 (electronic version) ISBN 978-92-4-000330-9 (print version). Beskikbaar by: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331673/9789240003293-eng.pdf>.
11. Schütz, E. 7 Oktober 2021. South Africa's ageing nurses: A looming healthcare crisis. Spotlight: Human Resources and Health. Daily Maverick. Beskikbaar by: <https://www.dailymaverick.co.za/article/2021-10-07-south-africas-ageing-nurses-a-looming-healthcare-crisis/>.
12. South African Nursing Council (SANC). 2020. Age statistics 2020. Beskikbaar by: <https://ncsacoms.co.za/wp-content/uploads/2021/04/Age-stats-2020.pdf>.
13. International Council of Nurses Policy Brief. 2020. The Global Nursing shortage and Nurse Retention. Beskikbaar by: https://www.icn.ch/sites/default/files/inline-files/ICN%20Policy%20Brief_Nurse%20Shortage%20and%20Retention_0.pdf

14. B Malakoane C., Heunis J., Chikobvu P.G., Kigozi N., H Kruger W. Public health system challenges in the Free State, South Africa: a situation appraisal to inform health system strengthening. BMC Health Serv Res. January 2020;20(58):1–14.
15. Winnie Maphumulo and R., Busisiwe Bhengu. Challenges of quality improvement in the healthcare of South Africa post-apartheid: a critical review. Curationis. May 2019;42(1):1–9.
16. Gray A., Vawda Y. health legislation and policy-South African health review. 2018, November. Beskikbaar by:
<https://www.hst.org.za/publications/South%20African%20Health%20Reviews/SAHR%202018.pdf>
17. Baloyi, T. 14 September 2020. More than 13 000 nurses appointed during COVID-19 pandemic. The South African. Beskikbaar by: <https://www.thesouthafrican.com/news/more-than-13-000-nurses-hire-during-covid-19-14-september/>.
18. Staff Writer. 28 Januarie 2022. Health workers in further demonstration over the thousands of job cuts in Eastern Cape, South Africa. World Socialist Web. Beskikbaar by: <https://www.wsws.org/en/articles/2022/01/28/wkrs-j28.html>.
19. Maqhina, M. 13 Januarie 2021. No indication if 60 000 Covid-19 healthcare workers will be retained. Iol News. Beskikbaar by: <https://www.iol.co.za/news/politics/no-indication-if-60-000-covid-19-healthcare-workers-will-be-retained-0e63da11-e400-45ac-bcb1-714409163761>.
20. Mahlathi, P and Dlamini, J (African Institute of Health & Leadership Development). 2017. SOUTH AFRICAN HEALTH SYSTEM. FROM BRAIN DRAIN TO BRAIN GAIN: NURSING AND MIDWIFERY MIGRATION TRENDS. Beskikbaar by http://www.who.int/workforcealliance/brain-drain-brain-gain/17-449_South_Africa_Case_Study_Nursing_and_Midwifery-2017-12-06.pdf
21. James, W. 2016. Nursing shortage is compromising SA healthcare. Medical Brief. Beskikbaar by: <https://www.medicalbrief.co.za/archives/nursing-shortage-compromising-sas-healthcare/>
22. Armstrong, S. 10 Oktober 2018. SANC delays on private nursing colleges threaten NHI plans Business Day Report. In Medical Brief. Beskikbaar by <https://www.medicalbrief.co.za/archives/sanc-delays-private-nursing-colleges-threaten-nhi-plans/>
23. Motsoaledi, A. 5 Januarie 2018. In conversation with Bongani Bingwa on the Cape Talk Breakfast show. Nurse training was destroyed, says Motsoaledi. Cape Talk. Beskikbaar by: <http://www.capetalk.co.za/articles/286968/nurse-training-was-destroyed-says-motsoaledi>